

Til Kulturdepartementet

02.05.2023

Innspill til statsbudsjettet for 2024: Et nødvendig løft for tidsskrifter og kritikk

På vegne av medlemmene i Norsk kritikerlag, Norsk tidsskriftforening og Tekstallianse går vi med dette inn for et løft for tidsskrifter og kritikk. Hensikten er å styrke infrastrukturen for opplyst ordskifte og realisere det demokratiske potensialet i den rike norske kunst- og kulturproduksjonen. Satsingen er nødvendig for å kunne fylle de viktige funksjonene våre medlemmer har i å drive frem kritisk refleksjon og debatt om norsk kunst og kulturliv.

Vi er i fellesskap kommet frem til fem foreslåtte tiltak:

- 1. Norsk kulturfond styrkes med 30 millioner kroner til tilskuddsordningen Tidsskrift og kritikk.** Som den viktigste garantisten for kunst- og kulturfeltets refleksjonsrom bør Kulturrådets tilskuddsordning Tidsskrift og kritikk tildeles en øremerket avsetning, slik at tidsskriftene og kritikerne kan innfri offentlighetens forventninger til og behov for kritikk og kulturdebatter.
- 2. Antall arbeidsstipend til kritikere økes med 10 hjemler.** Vi foreslår også en forskriftsfesting av lønnsvekst for stipendmottakere.
- 3. Driftsstøtten til Norsk tidsskriftforening styrkes med 750 000 kroner.** Tidsskriftene trenger en konsolidering av organisasjonen som sørger for faglig utvikling av feltet.
- 4. Driftsstøtten til Norsk kritikerlag økes med 180 000 kroner.** Organisasjonen trenger å styrkes for å kunne bistå medlemmene tilstrekkelig, drive faglig utvikling og fremme en bedring av kritikkens vilkår.
- 5. Driftsstøtte til Tekstallmenningen – tidsskrift- og småforlagssentralen.** Etter en flerårig oppstartsperiode finansiert av prosjektmidler trengs nå forutsigbare rammer for denne sentralen, som sikrer norske tidsskrifter effektiv distribusjon og formidling til folkebibliotekene.

Økte produksjonstilskudd til tidsskriftene via Kulturfondet og økt driftsstøtte til organisasjonene vil bidra til å profesjonalisere aktørene innen tidsskrifter og kritikk, og sikre mangfoldet av norske kvalitetstidsskrifter. Vedlagt følger en utdypning av forslagene og begrunnelsene for disse.

Vi ber om et møte med politisk ledelse om forslagene.

Preben Jordal
Leder, Norsk kritikerlag
preben.jordal@gmail.com

Nana Rise-Lynum
Leder, Norsk tidsskriftforening
nana@barneblad.no

Inga Moen Danielsen
Leder, Tekstallianse – nettverk for litteratur, tidsskrift og kritikk på Vestlandet
inga@tekstallianse.org

Et nødvendig løft for tidsskrifter og kritikk

På vegne av 393 medlemmer i Norsk kritikerlag, 97 medlemstidsskrifter i Norsk tidsskriftforening og 249 medlemmer i Tekstallianse, tar vi til orde for et nødvendig løft for tidsskrifter og kritikk i statsbudsjettet for 2024.

Hensikten er å styrke infrastrukturen for kritisk refleksjon og realisere det demokratiske potensialet i den rike norske kunst- og kulturproduksjonen. Satsingen gjelder kritikeres og tidsskriftredaktørers arbeid, som ikke bare finner sted i skriftlig form, men også fyller landets biblioteker og litteraturhus med levende diskusjoner, noe som i sin tur rekrutterer nye befolkningsgrupper inn i den opplyste samfunnsdebatten.

En rekke ytre faktorer skaper en ny situasjon for det norske demokratiet: Klimaendringer, energikrise, inflasjon, kunstig intelligens, krig i Europa. I denne situasjonen kan tilliten til det politiske systemet bli skadelidende. Samtidig ser vi at digitaliseringen fører til en svekkelse av avisoffentlighetens folkeopplysende selvforståelse. Et botemiddel vil være å vitalisere infrastrukturen for tidsskrifter og kritikk. Våre tre organisasjoner er kommet frem til fem felles forslag til tiltak:

- 1) Avsetningen til Norsk kulturfond styrkes med 30 millioner til fagområdet tidsskrift og kritikk**
- 2) Antall arbeidsstipend til kritikere økes med 10 hjemler**
- 3) Driftsstøtten til Norsk tidsskriftforening styrkes med 750 000 kroner**
- 4) Driftsstøtten til Norsk kritikerlag styrkes med 180 000 kroner**
- 5) Driftsstøtte til Tekstallmenningen – tidsskrift- og småforlagssentralen på 2 millioner kroner**

Disse tiltakene vil være vesentlige bidrag til å virkeliggjøre visjonene i Meld.St. 8 (2018–2019) *Kulturens kraft – kulturpolitikk for framtida* og § 100 i Grunnloven, der det heter at staten har ansvaret for å legge til rette for en «åpen og opplyst offentlig samtale». I *Kulturens kraft* heter det: «Kunst og kultur er ytringar med samfunnsbyggjande kraft, og kulturpolitikken skal byggje på ytringsfriheit og toleranse.» Videre kan man lese:

Kunst og kultur er nettopp ytringar, og ansvaret staten har på kulturfeltet, er forankra i «infrastrukturkravet» i Grunnlova § 100 sjette ledd. Omsynet til demokratiet er hovudgrunngevinga for å føre ein aktiv kulturpolitikk og stiller krav til at kunst- og kulturlivet er i stand til å medverke til ei levande og kritisk offentlegheit gjennom produksjon av kunst og kultur av fagleg høg kvalitet og ved å nå ut til ulike grupper i befolkninga.

Skal kunststartene spille viktige roller i det norske demokratiet, må kunsten ikke bare produseres, men også diskuteres offentlig. Dette blir vektlagt i Ytringsfrihetskommisjonens utredning *En åpen og opplyst offentlig samtale* (NOU 2022: 9). Her står det mot slutten av kapittelet om «ytringsfrihet i kunsten» at «profesjonell kritikk, allmenne vurderinger og diskusjoner om kunst og kultur er viktig for å sikre en åpen og opplyst samtale (...). Dette er også viktig for kunstnere og utøvere, ikke minst i de små og marginale kunstformer.»

I dag er avisenes kulturdekning kraftig redusert. Dermed faller mer av ansvaret for ordskiftet rundt landets kulturliv på tidsskriftene og på frilanskritikere. Deres arbeid er avgjørende for å

utvide yringsrommet og styrke uenighetskulturen i Norge, og vise kulturlivets sammenheng med øvrig samfunnsliv. I den resonnerende offentligheten er tidsskriftene like viktige som – og utgjør broer mellom – universiteter, biblioteker, forlag, museer, aviser og litteraturhus. Kritikerne får kunst, akademia og journalistikken til å snakke sammen. Det er i dag et stort behov for fornyelse av kulturjournalistikken, og tidsskriftredaksjonene står for vesentlige bidrag til denne fornyelsen. Kritikken og den gode kulturjournalistikken behandler ikke kunstverk som isolerte fenomener, men bringer kunstens problematikker i dialog med omverdenens utfordringer.

Åse Wetås, direktør i Språkrådet, hevdet i Dagsavisen 19.04.23 at all deltakelse i offentligheten «har språket som sitt kanskje viktigste verktøy». Vi sier oss enig i at det å ha tilgang til fora hvor man kan lære og bruke et presist språk er et vilkår for at yringsfriheten skal kunne finne sted. Kritikerne «språkliggjør» kunstuttrykk og tidsskriftene har tradisjon for å tilgjengeliggjøre spesialistkunnskap. Landets ulike tidsskriftredaksjoner rekrutterer i tillegg skribenter fra minoritetsmiljøer og bidrar dermed til at samfunnets mangfold også blir synlig der meninger dannes. Å styrke kritikken og tidsskriftene er derfor både å demokratisere kulturlivet og å bidra til at kunsten får realisert sitt demokratiske potensial.

Til tross for alt dette har Kultur- og likestillingsdepartementet i dag ingen tydelig utformet politikk for tidsskriftene og kritikken. Som det heter i Kulturrådets høringsuttalelse om Yringsfrihetskommisjonens rapport:

Kritikken har de siste årene fått mindre plass i aviser og nyhetsmedier, og tidsskriftenes kunst- og kulturkritikk er derfor blitt enda viktigere. De allmenne kulturtidsskriftene faller i dag mellom mediepolitikken og kulturpolitikken, noe Kulturrådet har pekt på i flere hørings saker. Tidsskriftene omfattes ikke av mediestøttens definisjon av nyhetsmedier. Samtidig inngår ikke Kulturrådets ordning for tidsskrift og kritikk i den samlede strategiske tenkningen om utviklingen av mediemangfoldet. Ordningen er også for liten til å kunne sikre rimelige vilkår for bredden av tidsskrifter.

Det er nærliggende å sammenligne tidsskriftstøtten med pressestøtten, siden disse medieformene ligger nær inntil hverandre og overlapper på digitale flater. Produksjonsstøtten til aviser kalles i dag produksjonstilskudd og forvaltes av Medietilsynet. For 2023 fikk 146 aviser produksjonstilskudd på til sammen 388,7 millioner kroner. Støtten til tidsskriftene deles ut av Kulturrådet gjennom ordningen Tidsskrift og kritikk, og beløper seg for 2023 til 27 653 000 kroner fordelt på 70 aktører (pluss én million i tippemidler øremerket scenekunst).

Avsetningen til Tidsskrift og kritikk utgjør altså kun 7,11 % av pressestøtten. I motsetning til pressestøtten går ikke denne summen kun til produksjonstilskudd, men tildeles også arrangementer, podkaster, ymse kritikerprosjekter og innkjøp til bibliotekene. Ved den seneste tildelingen ble det satt av 900 000 kroner til innkjøp av tidsskrifter til bibliotekene, slik at de skal kunne tilby et godt utvalg av norske tidsskrifter. Interessen for denne innkjøpsordningen stor og behovet er betydelig høyere – bare i 2023 beløp bestillingene seg til nesten 1,5 millioner kroner.

De lave bevilgningene har som konsekvens at hele feltet er frilansbasert, og arbeidsforholdene til kritikere og redaktører prekære. Redaktører jobber idealistisk og de aller fleste kritikere er frilansere uten arbeidskontrakt. Svært mange kritikere og redaktører faller fra fordi de økonomiske vilkårene er for dårlige. Tidsskriftredaksjoner er kritikernes arbeids- og

oppdragsgivere, og har et ansvar for at frilansskribenter skal få bedre arbeidsvilkår, et ansvar som er svært vanskelig å leve opp til med dagens rammebetingelser.

Den aktuelle økonomiske situasjonen for tidsskrifter og kritikere lar seg ikke kombinere med prinsippene i norsk arbeidsliv og kulturpolitikk, og hindrer at norsk kulturliv får realisert sitt demokratiske potensial som bidrag til det offentlige ordskiftet.

Innspill til konkrete tiltak for 2024

Våre tre organisasjoner har kommet frem til fem prioriterte tiltak for 2024 som vil sikre at staten bedre lever opp til Grunnlovens pålegg om å tilrettelegge for «en åpen og opplyst samtale».

1. Norsk kulturfond styrkes med 30 millioner kroner til fagområdet Tidsskrift og kritikk

Vi tar til orde for å virkeliggjøre Kulturkomiteens og Kulturrådets ambisjoner for fagområdet Tidsskrift og kritikk med å øremerke 30 millioner kroner til ordningen i 2024. I Familie- og kulturkomiteens innstilling til statsbudsjettet for 2023, i avsnittet «Mediepolitiske styringssignaler 2023–2026» står følgende:

Disse medlemmer mener mediepolitisk styringssignal bør ta innover seg behovet for å utrede en varig, solid støtteordning for norske tidsskrift. Dette utredningsarbeidet bør være bredt og også inkludere Kulturrådets støtteordning for tidsskrift og kritikk. Målet må være en bærekraftig og forutsigbar ordning som sikrer et mangfold av kvalitetstidsskrift.

Vi er enige i målet om en bærekraftig og forutsigbar ordning som sikrer et mangfold av kvalitetstidsskrifter, og at dette medieområdet bør utredes. I påvente av en slik utredning med påfølgende politiske vedtak, må dagens støtteordning Tidsskrift og kritikk bevilges midler. Kulturrådet har fra 2019 etablert et eget fagområde og en ny ordning for å styrke tidsskriftene og kritikken, som våre organisasjoner støtter opp om. Det som mangler er at ordningen tilføres midler. Kulturrådet skriver selv i sin søknad til statsbudsjettet for 2024:

Ordningen Tidsskrift og kritikk skal ivareta behovene for innholdsproduksjon, formidling, distribusjon, utvikling og kompetanse av tidsskrift og kritikk. Den skal styrke og utvide yrings- og refleksjonskulturen, stimulere til tenkning og diskusjon, og bidra til en mangfoldig debatt og samtale, på kunst- og kulturfeltet. (...)

Feltet har betydelig underdekning faglig og geografisk, og er preget av grunnleggende og strukturell svak økonomi. Dette har betydning for tidsskriftenes og kritikkenes evne til å levere på sin samfunnsrolle, og for å sikre stabil rekruttering av gode kritikere og skribenter. (...)

Kulturjournalistikken ble særlig rammet av den digitale omstillingen i avismediene og implikasjoner av sosiale medier som ny plattform for annonsering. Kulturtidsskriftene har en viktig rolle i dette bildet. Når også tidsskriftene omstiller vil de kunne ivareta den løpende og undersøkende journalistikken, og få større leseroppslutning og interesse for kulturtidsskriftenes mer sjangertypiske innhold; essayistikken, intervjuene, anmeldelsene, kommentarene etc.

Utredningen *Kulturtidsskriftene* (2017), som ble bestilt av Kulturrådet fra tre medieforskere ved Høgskolen i Volda, presenterte et forslag til minimumsløsning, som innebar å løfte landets 12–15 mest markante tidsskrifter opp til en profesjonell driftsmåte. Dette er i vår

vurdering en god modell, som dagens budsjetteramme i Kulturrådets fagområde/ordning Tidsskrift og kritikk ikke tillater å virkeliggjøre.

Kulturrådet har for 2024 søkt om 10 millioner øremerkede kroner til Tidsskrift og kritikk. Vi mener dette er for lite. Fagområdet/ordningen bevilget 27 653 000 kroner for 2023. Disse midlene ble stilt til rådighet gjennom interne prioriteringer i Norsk kulturfond. Hvis en reell profesjonalisering av kritikk- og tidsskriftfeltet skal kunne gjennomføres, bør ordningen tilføres 30 millioner øremerkede kroner i 2024. Denne avsetningen er viktig for å kunne bygge opp og ivareta en solid kritisk infrastruktur som omfatter alle kunstarter og hele landet.

2. Antall arbeidsstipend til kritikere økes med 10 hjemler

Per i dag har gruppen kritikere 14 faste AS-hjemler og én midlertidig (to år). Kvoten for diversestipend har i mange år vært på 197 000 kroner. Arbeidsstipender er vesentlige for å sikre at det i det hele tatt finnes heltidskritikere i den norske offentligheten, ettersom svært få publikasjoner har ansatte kritikere; så å si hele feltet er drevet på frilansbasis.

Antallet stipender bør økes med ti faste hjemler. Bare slik kan man sikre at den omfattende produksjonen av kunst- og kulturuttrykk i Norge blir diskutert i offentligheten og slik kan «medverke til ei levande og kritisk offentlighet», som det heter i *Kulturens kraft*.

Vi foreslår også en forskriftsfesting av lønnsvekst for mottakerne av arbeidsstipendene.

3. Driftsstøtten til Norsk tidsskriftforening styrkes med 750 000 kroner

Norsk tidsskriftforening mottar 835 000 kroner i driftsstøtte over statsbudsjettet for 2023. Foreningen har søkt om at denne blir økt med 750 000 kroner. Vi slutter opp om dette ønsket om en driftsstøtte på 1 585 000 kroner for 2024. Dette vil gjøre det mulig for foreningen å gå i bresjen for tidsskriftene og arbeide systematisk med kompetanseheving i redaksjonene. Kap. 320, post 74/75.

4. Driftsstøtten til Norsk kritikerlag styrkes med 180 000 kroner

Norsk kritikerlag mottar 420 000 kroner i driftsstøtte. Overføringen fra statsbudsjettet innebærer en større forutsigbarhet for organisasjonen, noe som er nødvendig for at den skal kunne ivareta medlemmenes faglige og økonomiske interesser og fremme kritikens kvalitet og uavhengighet. I 2024 søker Kritikerlaget om en driftsstøtte på 600 000 kroner. Kap. 320, post 74/75.

Støtte til drift av disse nøkkelorganisasjonene er viktig ikke minst på bakgrunn av hva Ytringsfrihetskommisjonen har uttalt i sin rapport om å «[ø]ke bevisstheten innad i kunstsektoren om verdien av debatt, kritikk og meningsmangfold. Kunstnerorganisasjonene og tilsvarende bør kunne veilede og støtte kunstnere som står i krevende ordskifter.»

5. Driftsstøtte til Tekstallmenningen – tidsskrift- og småforlagssentralen på 2 millioner kroner

Vi foreslår ny fast post på statsbudsjettet for Tekstallmenningen – tidsskrift- og småforlagssentralen, som ble etablert i 2020 med den hensikten å skape en velfungerende infrastruktur for formidling og distribusjon av tidsskrifter og bøker fra småforlag. Tekstallmenningen er allerede blitt en nasjonal hjørnesteinstitusjon for norske tidsskrifter, ved å være en informasjonssentral for lesere som vil orientere seg i mangfoldet av publikasjoner på nett og papir og tilby et felles rimelig og brukervennlig abonnementssystem og nettbutikk for så langt 50 kulturtidsskrifter.

Tekstallmenningen har i 2023 fått i oppdrag å administrere Kulturrådets ordning for innkjøp og formidling av tidsskrifter i norske folkebibliotek. Tekstallmenningen formidler aktuelle utgivelser til landets biblioteker og erfarer et stort engasjement rundt ulike formidlingstiltak knyttet til utgivelsene. Ordningen sørger for kontaktflater mellom alle slags tidsskrifter og lokalbiblioteker over hele landet, og vurderes av tidsskriftredaksjonene og kritikere utenfor hovedstaden som svært viktig.

Tekstallmenningen er et idealistisk AS som med kun 10 % provisjon sikrer en demokratisk tilgang til tjenestene uten risiko for tidsskriftene, og er avhengig av offentlig støtte for egen drift. I 2022 mottok Tekstallmenningen 1 674 200 kroner fra ulike ordninger i Kulturrådet. For å stabilisere driften og realisere ambisjonene til Tekstallmenningen ber våre organisasjoner om at 2 millioner kroner tildeles Tekstallmenningen over en ny fast post i statsbudsjettet for 2024. Dette vil også frigjøre midler til andre prosjekter i de nevnte ordningene, særlig Tidsskrift og kritikk.

Vi vil til sist understreke behovet for å innlemme tidsskrifter og kritikk i alle planer og strategier som har å gjøre med mediemangfold, sakprosa og skjønnlitteratur, biblioteker, museer og litteratur- og kulturhus – kort sagt samtlige politiske saker som dreier seg om kulturlivets rolle i det norske demokratiet.

Om det er ønskelig, utdyper vi gjerne disse tankene og hva de foreslåtte tiltakene vil bidra med i offentligheten, og vi er alltid beredt til å svare på spørsmål.

Vi ønsker lykke til i budsjettarbeidet!

Nana Rise-Lyng, leder i Norsk tidsskriftforening
Preben Jordal, leder i Norsk kritikerlag
Inga Moen Danielsen, styreleder i Tekstallianse
Bente Riise, generalsekretær Norsk tidsskriftforening
Anne Merethe K. Prinos, generalsekretær Norsk kritikerlag
Marit K. Lykken Flåtter, nestleder i Norsk kritikerlag
Audun Lindholm, styremedlem i Norsk tidsskriftforening
Guro Kleveland, styremedlem i Norsk tidsskriftforening